

■ Ninni Saarinen

■ Jukka Tikkanen

Marjo Laitala, Ninni Saarinen, Heli Saarikoski ja Jukka Tikkanen

Sidosryhmien näkemyksiä alueellisesta metsäohjelmatyöstä

Laitala, M., Saarinen, N., Saarikoski, H. & Tikkanen, J. 2009. Sidosryhmien näkemyksiä alueellisesta metsäohjelmatyöstä. *Metsätieteen aikakauskirja* 3/2009: 227–244.

Yksi suomalaisen metsäpolitiikan keskeisistä tavoitteista on metsäalan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden lisääminen. Tästä lähtökohdasta kaikille alueellisten metsäneuvostojen jäsenille lähetettiin kysely, jonka tavoitteena oli selvittää, miten eri sidosryhmät ovat kokeneet osallistumisen alueellisen metsäohjelman (AMO) laadintaan. Tutkimuksen avulla haluttiin löytää osallistumisen onnistumisia ja ongelmia, selvittää tasapuolisuuden toteutumista metsäneuvostoissa, niiden jäsenen käsityksiä ohjelmatyön vaikuttavuudesta ja heidän sitoutumisestaan ohjelman tavoitteisiin.

Metsäneuvostojen jäsenten mielestä alueellisen metsäohjelman rooli metsien käsittelyä ja metsäsektoria linjaavana ohjelmana on merkittävä. Sen sijaan oman toiminnan vaikuttavuus on jäänyt epäselväksi monelle neuvoston jäsenelle. Ympäristöjärjestöjen edustajien arviot ryhmänsä osallistumisen vaikutuksista poikkesivat kyselyssä suuresti muiden sidosryhmien edustajien kannoista. Ympäristöjärjestöjen edustajien arviot niin ohjelmaprosessista kuin mahdollisuuksistaan vaikuttaa metsäohjelman sisältöön olivat huomattavan kriittisiä. Kaiken kaikkiaan metsäneuvostoa pidettiin kuitenkin hyödyllisenä foorumina, jossa syntyy uutta yhteistyötä, ja joka vahvistaa sidosryhmien välistä verkostoitumista. Metsäohjelmatyöhön osallistuneet ovat suurelta osin sitoutuneita ohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

Asiasanat: alueellinen metsäneuvosto, alueellinen metsäohjelma, osallistuminen, hyväksyttävyyys, vaikuttavuus

Yhteystiedot: *Laitala* ja *Tikkanen*, Oulun seudun AMK, Luonnonvara-alan yksikkö, Metsäkouluntie 4–6, 90650 Oulu; *Saarinen*, Metsävarojen käytön laitos, PL 27, 00014 Helsingin yliopisto; *Saarikoski*, Suomen ympäristökeskus, Oulun toimipaikka, PL 413, 90014 Oulun yliopisto

Sähköposti ninni.saarinen@helsinki.fi

Hyväksytty 21.8.2009

Saatavissa: <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff09/ff093227.pdf>

I Johdanto

Alueellisen metsäohjelman (AMO) yksi keskeinen lähtökohta on sovittaa yhteen metsien eri käyttömuodot ja sitouttaa ohjelman osapuolet sen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Kansalaisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksien lisäämistä heille tärkeissä metsähankkeissa on korostettu mm. Metsäsektorin tulevaisuuskatsauksessa (2006). Kansallisessa metsäohjelmassa 2015 (2008) todetaan, että metsäalan yhteiskunnallista hyväksyvyyttä tulee lisätä ja että ”tärkeää on myös luoda osallistumista tukevia keinoja, joiden avulla kaikilla toimijoilla ja yksittäisillä kansalaisilla on mahdollisuus välittää näkemyksiään metsien käytöstä ja vaikuttaa päätöksiin”. Sekä yhteistyö sidosryhmien välillä että kansalaisten osallistuminen ovat siten merkittävä osa alueellisen metsäohjelman laadintaprosessia.

Yksi onnistuneen osallistumisen tunnusmerkeistä on prosessin oikeudenmukaisuus, joka on määritelty Wienin metsäministerikonferenssin päätöslauselmassa (Ministerial Conference... 2002): ”Osallistuminen tarkoittaa vapaaehtoista toimintaa, jossa ihmiset henkilökohtaisesti tai organisoituna ryhmänä voivat vaihtaa tietoja, ilmaista mielipiteitä ja omia näkökantonsa sekä voivat vaikuttaa siihen, mihin lopputulokseen käsiteltävässä asiassa päästään ja mitä päätöksiä asiassa tehdään”.

Alueellinen metsäneuvosto ja metsäohjelma on aiemmissa laadullisissa tutkimuksissa todettu hyödylliseksi yhteydenpitofoorumiksi sidosryhmien välillä (esim. Hyttinen ja Niskanen 1999, Leskinen 2004). Pohjois-Suomen metsätalouden sidosryhmille suunnattu kysely (Leskinen ym. 2002) osoitti, että ohjelmatyössä ja metsäneuvoston toiminnassa korostuu edunvalvonta-asetelma; eritoten suhtautuminen ympäristökysymyksiin näyttää määrittävän osapuolten suhtautumista yhteistyön eri muotoihin (Tikkanen ym. 2003, Leskinen ym. 2004). Sen sijaan metsäkeskusten välillä ei näytä olevan merkittäviä eroja sen suhteen, miten tyytyväisiä osapuolet ovat alueelliseen metsäohjelmaan (Tikkanen 2003). Koko maan kattavia tutkimuksia metsäohjelmatyöhön suhtautumisesta ei ole aikaisemmin julkaistu.

Tämän valtakunnallisen tutkimuksen tavoitteena oli selvittää metsäneuvostojen jäsenten osallistumista metsäohjelmatyöhön ja heidän käsityksiään osallistumisen onnistumisesta. Tutkimuskysymyk-

siä olivat: 1) Miten metsäneuvostojen osallistumisjärjestelyt ovat toimineet ja kuinka hyväksyttävänä osallistujat niitä pitävät? 2) Onko ohjelman laadinnassa kuultu osapuolia tasapuolisesti ja onko kyetty sovittamaan yhteen erilaisia näkemyksiä? 3) Mitä onnistumisia ja toisaalta millaisia ongelmia osallistumisessa on vastaajien mielestä ollut? ja 4) Miten osapuolet ovat sitoutuneet ohjelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin?

2 Aineisto ja menetelmät

Sidosryhmien näkemyksiä osallistumisesta metsäohjelmatyöhön selvitettiin sähköpostitse lähetetyn kyselyn avulla. Tutkimuksen otanta oli ns. kokonaisotanta, sillä kysely lähetettiin kaikille metsäneuvostojen jäsenille ja osalle varajäseniä toukokuussa 2008. Metsäneuvostojen jäsenten osoitelista saatiin metsäkeskuksilta, ja osa keskuksista toimitti sekä varsinaisten että varajäsenten yhteystiedot, ja osa ainoastaan varsinaisten jäsenten tiedot. Tutkimuksen perusjoukon muodostivat metsäneuvostojen varsinaiset jäsenet, mutta kysely päätettiin lähettää myös kaikille varajäsenille, joiden osoite oli saatu, koska monessa tapauksessa varajäsenen rooli on käytännössä ollut jopa suurempi kuin varsinaisen edustajan. Muistutusviesti kyselystä lähetettiin sähköpostitse kesäkuun alussa. Vastausajan päätyttyä kysely pyrittiin lähettämään postitse henkilöille, jotka eivät omista sähköpostia tai joiden osoitteen lähetyjärjestelmä (ZEF-solutions) ilmoitti tuntemattomaksi. Aivan kaikkia heistä ei tavoitettu.

Kyselyn sai yhteensä 357 henkilöä. Kyselyyn vastasi 160 henkilöä, joten vastausprosentiksi saatiin 45,6. Vastaajien määrä vaihteli 160:stä 141:een kunkin kysymystä kohti. Avoimiin kysymyksiin vastasi 64 henkilöä eli 40 % koko kyselyn vastaajista.

Vastaajissa oli eniten metsänomistajien, ammatillisen edunvalvonnan, aluekehityksen, tutkimuksen ja opetuksen sekä metsähallinnon edustajia. Vastausaktiivisuus oli laimeinta metsäteollisuuden edustajilla; heistä kyselyyn vastasi vain noin joka viides. Aluekehityksen ja monikäytön edustajista puolestaan vastasi hieman yli kolmasosa. Vilkkaimmin kyselyyn vastasivat tutkimuksen ja opetuksen edustajat; heistä kyselyn palautti kaksi kolmesta (taulukko 1).

Katoanalyysissä tiedusteltiin 14 henkilöltä vastaamattomuuden syitä. Heille soitettiin siinä vaiheessa tulosten analysointia, kun vastaajat oli ryhmitelty viiteen luokkaan (aluekehitys, metsätalous, monikäyttö, ympäristösektori sekä tutkimus ja opetus), ja vastausaktiivisuuden perusteella soitot jakautuivat seuraavasti: aluekehitys (4 kpl), metsätalous ja monikäyttö (3 kpl molemmat) ja ympäristösektori sekä tutkimus ja opetus (molemmat 2 kpl). Soittokierroksen perusteella merkittävin syy vastaamatta jättämiselle oli ajan puute, sillä joka toinen haastatelluista kertoi syyksi ”muut kiireet”.

Kyselylomake (liite 1) koostui neljästä osasta:

- 1) Selvitetiin vastaajien osallistumisen edustavuutta ja sen intensiteettiä. Kysymyksillä kartoitettiin vastaajien taustaryhmiä ja sitä, kuinka aktiivisesti he ovat osallistuneet neuvoston ja/tai sen työryhmien toimintaan.

- 2) Haettiin vastausta siihen, miten eri sidosryhmien edustajien osallistumisen tavoitteet ovat toteutuneet ja miten he ovat kokeneet voineensa vaikuttaa prosessin lopputulokseen eli metsäohjelman sisältöön. Vastaajilta kysyttiin mm., onko metsäneuvostossa syntynyt yhteisiä näkemyksiä ja mitä mieltä vastaajat ovat metsäohjelman vaikuttavuudesta metsien käyttöön tai laajemmin koko metsäsektorin kehitykseen. Vastaajilta tiedusteltiin myös, hyväksyykö heidän edustamansa sidosryhmä viimeisimmän metsäohjelman tavoitteet ja strategian.
- 3) Kartoitettiin vastaajien arvioita siitä, miten metsäneuvostotyö on heidän mielestään organisoitu, miten he ovat osallistuneet ohjelman laadintaan ja mikä on heidän käsityksensä tasapuolisuuden toteutumisen ta. Lisäksi selvitetiin näkemyksiä tiedoista, joiden perusteella päätökset metsäneuvostossa tehdään. Ky-

Taulukko I. Kyselyyn vastanneet, siihen vastaamattomat ja toimikauden 2007–2009 metsäneuvostojen jäsenet (Alueellisten metsäneuvostojen asettaminen 14.2.2007) taustaryhmittäin.

Sidosryhmä	Vastanneita/ vastaamattomia (kpl)	Vastanneita (%)	Vastanneiden osuus kaikista vastanneista (%)	Vastaamattomien osuus kaikista vastaamattomista (%)	Metsäneuvoston jäsenet tausta- ryhmittäin ^{b)} (%)
Metsänomistus metsänomistajat, MHY, MTK	25/33	43,1	15,6	16,8	15,8
Metsäteollisuus	10/28	26,3	6,3	14,2	12,3
Metsähallinto metsäkeskukset, Metsähallitus	19/18	50,0	11,9	9,1	12,0
Ammatillinen edunvalvonta METO, Puu- ja erityisalojen liitto, koneyritykset	23/22	51,1	14,4	11,2	14,5
Ympäristöhallinto ympäristökeskukset, Museovirasto	10/10	50,0	6,3	5,1	4,7
Ympäristöjärjestöt luonnonsuojelujärjestöt	8/9	50,0	5,0	4,6	4,1
Monikäyttö riista- ja porotalous, 4H	13/22	37,1	8,1	11,2	8,5
Aluekehitys maakuntaliitot, TE-keskus, yritykset, kauppakamari	22/42	34,4	13,8	21,3	17,7
Tutkimus ja opetus Metla, AMK, ammatilliset oppi- laitokset	20/10	66,7	12,5	5,1	8,8
Muut ^{a)}	10/3	76,9	6,3	1,5	1,6
Yhteensä	160/197		100,0	100,0	100,0

^{a)} Ryhmä Muut sisältää myös ne vastaajat, joiden taustaryhmää ei pystytty identifioimaan

^{b)} Alueellisten metsäneuvostojen asettaminen 14.2.2007

symykset käsitteivät mm. sitä, miten vastaajat koivat voineensa vaikuttaa metsäohjelman sisältöön, miten toisistaan poikkeavia näkemyksiä on kohdeltu neuvoston kokouksissa ja onko prosessi perustunut luotettavaan ja puolueettomaan tietoon.

- 4) Kerättiin vastaajien näkemyksiä prosessin kehittämisestä. Tiedusteltiin mm., tulisiko metsäneuvoston keskittyä vastedes nykyistä enemmän toimenpiteiden suunnitteluun ja mikä rooli yksittäisillä kansalaisilla tai toisaalta asiantuntijoilla tulisi metsäohjelmaprosessissa olla.

Kyselyssä oli yhteensä 45 kysymystä, joista 36:ssa oli valmiit vastausvaihtoehdot (viisiportainen Likertasteikko) ja 5 avointa kysymystä. Monivalintakysymykset analysoitiin ristiintaulukoimalla ja lisäksi testattiin tilastollisesti, eroavatko sidosryhmien näkemykset toisistaan. Ryhmien välisiä näkemuseroja testattiin Mann-Whitneyn U-parivertailutestillä. Testi on jakaumaoletuksista vapaa ja sopii sen takia pienille aineistoille. Mann-Whitneyn U-testi perustuu järjestyslukuuihin. Alkuperäiset havaintoarvot asetetaan suuruusjärjestykseen pienimmästä suurimpaan ja pienin saa järjestyslukuksi 1 ja suurimman arvon järjestysluku on sama kuin havaintojen lukumäärä. Näiden järjestyslukujen summan avulla saadaan muodostettua testisuure, jolla testataan keskimääräisen tason eroa ryhmien kesken pareittain.

Avovastauksia käsiteltiin sekä luokittelemalla että valitsemalla kommentteista sellaisia, jotka edustavat vastaajien yleisemmin esille nostamia asioita tai toivat lisätietoa tai tarkennuksia kulloiseenkin teemaan. Kommentit on tässä artikkelissa merkitty kursiivilla.

Vastanneista noin 90 % on jäsen nykyiselle metsäohjelmakaudelle (2007–2009) nimetyssä metsäneuvostossa. Vastanneista 40 % on ollut tekemässä myös ensimmäistä alueellista metsäohjelmaa (2001–2004) ja toisen ohjelman (2004–2007) valmistelussa heistä on ollut mukana 60 %. Nykyistä metsäohjelmaa valmistelleissa metsäneuvoston työryhmissä on toiminut yhteensä noin kolmannes vastaajista.

Metsäneuvoston kokouksiin on osallistuttu innokkaasti. Vastanneista hieman yli 60 % on ollut läsnä vähintään 80 prosentissa kokouksista. Kaikkein aktiivisimmin kokouksiin ovat osallistuneet metsähallinnon edustajat, joista 95 % on ollut mukana vähintään 80 %:ssa kokouksista. Suhteessa laimeinta on ollut aluetalouden, metsäteollisuuden

ja metsänomistajien edustajien osallistuminen; heistä hieman yli 40 % on osallistunut 80 prosenttiin kokouksista. Luultavasti kyselyyn vastaamattomien osallistuminen on ollut vähäisempää, mutta sitä ei tässä tutkimuksessa erikseen tutkittu.

3 Tulokset

3.1 Osallistujien käsityksiä ohjelmatyöstä ja osallistumisen vaikutuksista

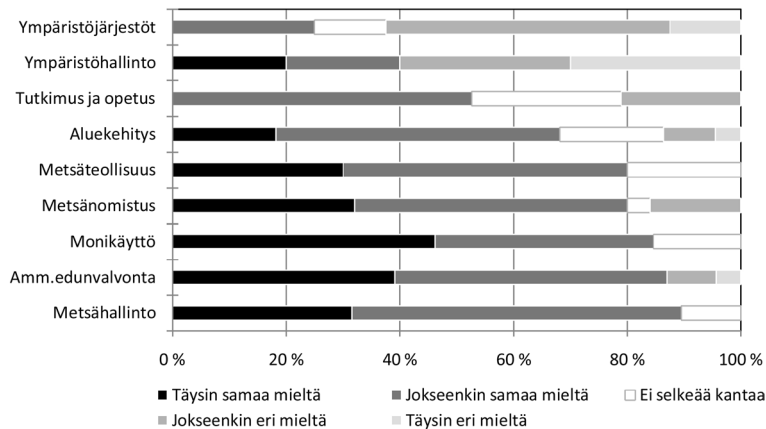
Yleisesti ottaen arviot metsäneuvoston keskusteluilmapiiiristä olivat hyvin myönteisiä. Vastaajista keskimäärin 90 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että ”metsäneuvoston keskusteluilmapiiiri on hyvä”. Vähiten positiivisia arvioita ilmapiiiristä oli ympäristöhallinnon ja metsäteollisuuden edustajilla ja huomattava osa heistä (ympäristöhallinnon edustajista 40 % ja metsäteollisuuden edustajista 30 %) ei myöskään ilmaissut kantaansa asiaan. Ympäristöjärjestöjen edustajien vastaukset poikkesivat myös tilastollisesti merkitsevästi metsähallinnon ja ammatillisen edunvalvonnan edustajien vastauksista.

Vastaajat arvioivat, että he ovat pystyneet vaikuttamaan sängen paljon siihen, miten työskentely metsäneuvostossa on organisoitu. Keskimäärin yli 80 % vastaajista oli vähintään jokseenkin samaa mieltä väitteestä, jonka mukaan ”Metsäneuvosto on voinut itse päättää omista työskentelytavoistaan”. Ympäristösektorin ja metsäteollisuuden edustajat arvioivat neuvoston päätösvallan työnsä organisoinnissa hieman vähäisemmäksi kuin muut.

Noin joka kymmenes avoimeen kysymykseen ”Mitä ongelmia AMO-prosessissa on mielestänne ollut aiemmilla ohjelmakerroksilla?” vastanneista mainitsi ”ajanpuutteen”. Osa saattoi tarkoittaa omia ajankäytöllisiä ongelmiaan, mutta osa heistä tarkensi erään aluekehityksen edustajan tapaan: ”*Paljon materiaalia ja vähän aikaa*”.

Muutama vastanneista otti esille ohjelman valmistelun ja ennen kaikkea metsäkeskuksen roolin siinä:

”AMO:t ovat hyvin metsäkeskusvetoisia ja käsiteltävät asiat ja painotukset suoraan ja yksin sen päätettävissä. Metsäneuvoston rooli nimellinen.” (Ammatillisen edunvalvonnan edustaja)

Kuva 1. Alueellisten metsäneuvostojen (2007–2009) käsitykset väitteestä ”Kaikkia näkemyksiä on kohdeltu puolueettomasti metsäneuvoston kokouksissa”.

”AMO-asiat tuodaan metsäneuvostoon valmiiksi metsätalouden ja metsänhoidon asiantuntijoiden valmistelmina. Tämä on johtanut yksipuoliseen taloudellisten ja niitä tukevien metsänhoidollisten arvojen ylikorostumiseen.” (Luonnonsuojelujärjestöjen edustaja)

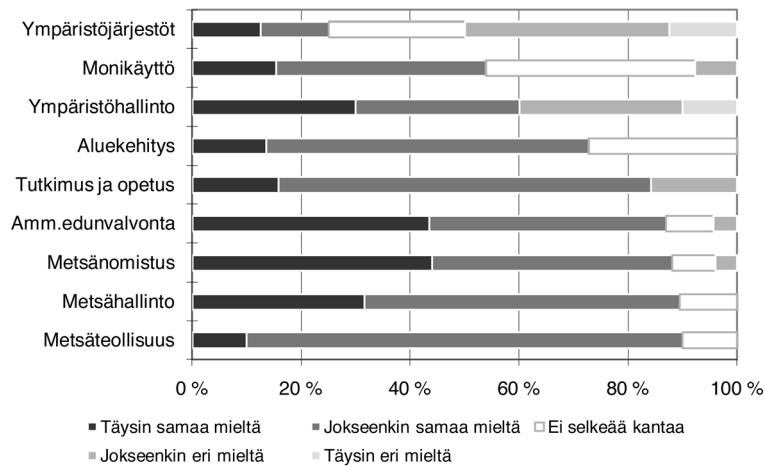
”Virkamiestyönä AMO valmisteltu pitkälle, elävän keskustelufoorumien kokoaminen ja käynnistäminen haasteellista. Muutosten läpi saaminen luonnostekstiin ei ole onnistunut.” (Tutkimuksen ja opetuksen edustaja)

Hyvälle osallistumiselle on olennaista se, että keskeiset sidosryhmät ja intressitahot ovat kattavasti edustettuina prosessissa. Metsäneuvostojen jäsenistä yli puolet edustaa metsätalouden verkostoa, johon kuuluvat metsäkeskukset, metsänomistajat, metsäteollisuuden edustajat sekä henkilöt metsäalan ammatillisen edunvalvonnan organisaatioissa (Tikkanen ym. 2003) (taulukko 1). Sidosryhmien mielipiteet tästä metsätalouden edustajien valta-asemasta vaihtelivat. Ympäristöjärjestöjen edustajista yli 60 % oli täysin samaa mieltä väitteestä, jonka mukaan ”Metsäneuvostossa on liikaa puuntuotannon edustajia”. Ympäristöhallinnon edustajista osa ajatteli ympäristöjärjestöjen edustajien tapaan, mutta kannat eivät olleet yhtä jyrkkiä (40 % jokseenkin samaa mieltä). Puuntuotannon vahva edustus vaivasi vähiten ammatillisen edunvalvonnan, monikäytön ja metsäteollisuuden edustajia. Heistä noin kolmannes

ei pitänyt puuntuotannon asemaa liian hallitsevana. Ympäristöjärjestöjen vastaukset poikkesivat merkittävästi kaikkien muiden ryhmien vastauksista. Myös ammatillisen edunvalvonnan ja aluekehityksen edustajien vastaukset poikkesivat tilastollisesti merkittävästi toisistaan. Ammatillisen edunvalvonnan edustajat olivat lähes varauksetta eri mieltä em. väitteen kanssa, kun taas aluekehityksen edustajista useammalla ei ollut selkeää kantaa tai he eivät olleet yhtä vahvasti samaa mieltä.

Useat ympäristöjärjestöjen edustajat ottivat puuntuotannon aseman esille myös vastauksissaan avoimeen kysymykseen ”Millaisia ongelmia AMO-prosessissa on mielestänne ollut edellisillä ohjelma-kerroksilla?” Eräs heistä totesi: ”AMO:a voisikin paremmin nimittää alueelliseksi puuntuotanto-ohjelmaksi.”

Tasapuolisuus metsäneuvostoissa toteutuu enemmistön mielestä hyvin. Väite ”Kaikkia näkemyksiä on kohdeltu puolueettomasti metsäneuvoston kokouksissa” herätti ristiriitaa ennen kaikkea ympäristöjärjestöissä, mutta jonkin verran myös ympäristöhallinnon sekä tutkimuksen ja opetuksen edustajissa (kuva 1). Muissa ryhmissä tasapuolisuutta ei juuri kyseenalaistettu, esimerkiksi metsäteollisuuden, monikäytön ja metsähallinnon edustajista kaikki olivat samaa mieltä em. väittämästä. Ympäristöjärjestöjen vastaukset erosivatkin tilastollisesti merkittävästi metsänomistajien, metsäteollisuuden,

Kuva 2. Alueellisen metsäneuvoston (2007–2009) jäsenten näkemykset ohjelmaprosessin perustumisesta luotettavaan ja puolueettomaan tietoon.

metsähallinnon, ammatillisen edunvalvonnan sekä monikäytön edustajien vastauksista. Tutkimuksen ja opetuksen edustajista kukaan ei ollut täysin samaa mieltä tasapuolisuuden toteutumisesta ja vastaukset erosivatkin tilastollisesti merkitsevästi metsähallinnon, monikäytön sekä ammatillisen edunvalvonnan edustajien vastauksista, jotka lähes varauksetta olivat sitä mieltä, että tasapuolisuus on toteutunut. Tulokset väitteestä ”Eri tahojen näkemykset on otettu eriarvoisesti huomioon metsäohjelmassa” olivat hyvin samansuuntaisia. Ympäristöjärjestöjen edustajista kaikki ja tutkimuksen ja opetuksen edustajista puolet oli väitteestä jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Metsänomistajista ja aluekehityksen edustajista vastaavalla kannalla oli noin 10 prosenttia vastaajista. Ympäristöjärjestöjen vastaukset poikkesivat tämän väittämän suhteen kaikkien muiden ryhmien vastauksista tilastollisesti merkitsevästi. Tutkimuksen ja opetuksen edustajien näkemykset poikkesivat myös metsänomistajien ja aluekehityksen edustajien vastauksista.

Valtaosalla vastaajista ei juuri ollut moitittavaa ohjelman laadintaprosessin kannalta keskeisen tiedon saatavuudesta, ympäristöjärjestöjä lukuun ottamatta. Järjestöjen edustajista noin 60 % oli jokseenkin tai täysin eri mieltä väitteestä, jonka mukaan ”Kaikki oleellinen informaatio on ollut metsäneuvoston jäsenten saatavilla”. Muissa ryhmissä keskimäärin

noin 85 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin varma, että kaikki tärkeä tieto on ollut neuvoston jäsenten ulottuvilla. Ympäristöjärjestöjen vastaukset poikkesivatkin myös tilastollisesti testattuna merkitsevästi metsäteollisuuden sekä ympäristöhallinnon edustajia lukuun ottamatta kaikkien ryhmien vastauksista.

Myös ohjelmatyössä käytettyjen tietojen neutraaliutta ja luotettavuutta pidettiin yleisesti hyvänä, lukuun ottamatta ympäristöjärjestöjä, joiden edustajista puolet oli ainakin jossain määrin eri mieltä väitteestä. Myös varsin moni ympäristöhallinnon edustaja epäili tietojen luotettavuutta (kuva 2). Monikäytön ja myös aluehallinnon edustajien oli usein vaikea ottaa kantaa tietojen luotettavuuteen ja puolueettomuuteen. Muissa sidosryhmissä tietojen luotettavuutta ei juuri epäilty; esimerkiksi metsäteollisuuden ja metsähallinnon edustajista ei kukaan. Ympäristöjärjestöjen edustajien näkemykset tiedon luotettavuudesta ja neutraaliudesta poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi metsänomistajien, metsähallinnon ja ammatillisen edunvalvonnan edustajien vastauksista.

Ympäristösektorin edustajien käsitykset yhteisen näkemyksen saavuttamisesta poikkesivat muiden sidosryhmien edustajien kannoista. Kun kaikissa muissa ryhmissä keskimäärin 75 % vastaajista oli jokseenkin tai samaa mieltä, että ”Metsäneuvoston

kokouksissa on syntynyt yhteisiä näkemyksiä asioista”, niin ympäristöjärjestöissä näin ajatteli noin joka kymmenes ja ympäristöhallinnossa noin joka toinen. Ympäristöjärjestöjen edustajien vastaukset poikkesivat myös tilastollisesti merkitsevästi ympäristöhallinnon edustajia lukuun ottamatta kaikkien muiden ryhmien vastauksista. Vankimmin konsensuksen löytymiseen uskoivat ammatillisen edunvalvonnan ja metsähallinnon edustajat (jokseenkin tai täysin samaa mieltä noin 90 % vastanneista).

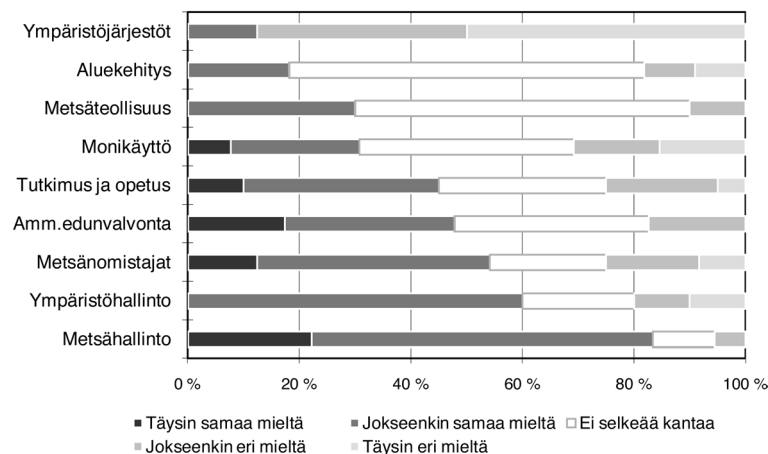
Dokumentoinnin tapa vaikuttaa prosessin läpinäkyvyyteen: raportoinnin kautta voidaan välittää kuva prosessin kulusta sekä siitä, miten eri asioita ja näkemyksiä on sen kuluessa käsitelty. Kyselyssä selvitettiin vastaajien mielipiteitä eriävien näkemysten kirjaamisesta metsäohjelmaan. Väittämä, jonka mukaan ”Neuvoston jäsenten erilaiset näkökulmat koskien mm. hakkuutavoitteita ja toimenpiteitä tulisi kirjata metsäohjelmaan”, sai yksimielisen tuen ympäristöjärjestöiltä. Muissa sidosryhmissä päätöksestä eriävien näkökantojen kirjaamista metsäohjelmaan kannatti (täysin tai jokseenkin samaa mieltä) keskimäärin noin kolmannes vastaajista. Poikkeavien näkemysten tallentamista vastustavia oli eniten metsähallinnon ja ammatillisen edunvalvonnan edustajissa. Heistä lähes viidesosa oli erilaisten näkemysten dokumentointia vastaan (täysin eri mieltä). Ympäristöjärjestöjen edustajien

vastaukset poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi kaikkien muiden ryhmien vastauksista. Myös ympäristöhallinnon edustajien vastaukset poikkesivat aluekehityksen edustajien näkemyksistä.

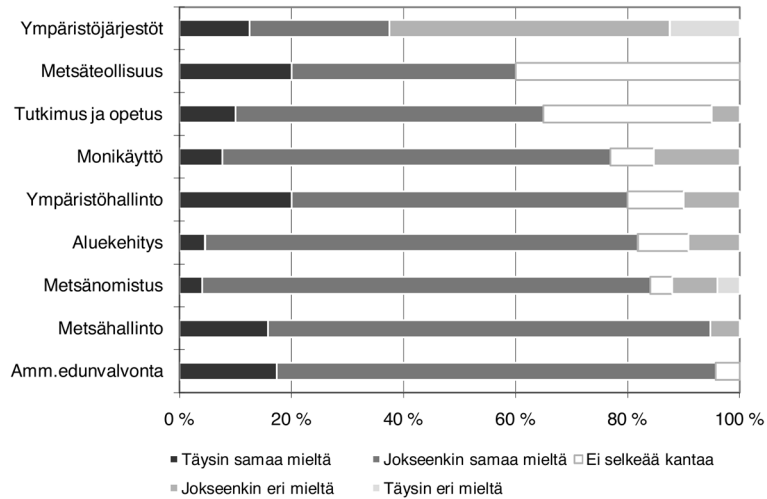
3.2 Metsäneuvoston jäsenten käsityksiä vaikutusmahdollisuuksista

Metsäneuvostoa pidetään hyödyllisenä yhteydenpitofoorumina. Keskimäärin noin 90 % vastaajista oli tätä mieltä. Ainoastaan ympäristöjärjestöjen edustajat pitivät neuvostoa vuorovaikutuksen kannalta vähäisempänä; heistä vain vajaa kolmasosa oli samaa tai jokseenkin samaa mieltä, että ”Metsäneuvosto on hyödyllinen yhteydenpitofoorumi eri intressitahojen välillä”. Ympäristöjärjestöjen edustajien mielipiteet erosivat tilastollisesti ympäristöhallintoa lukuun ottamatta kaikkien ryhmien näkemyksistä. Enemmistö useimpien sidosryhmien edustajista oli myös löytänyt uusia yhteistyötahoja metsäneuvoston kautta. Eniten uusia kumppaneita arvioivat löytäneensä metsäteollisuuden edustajat.

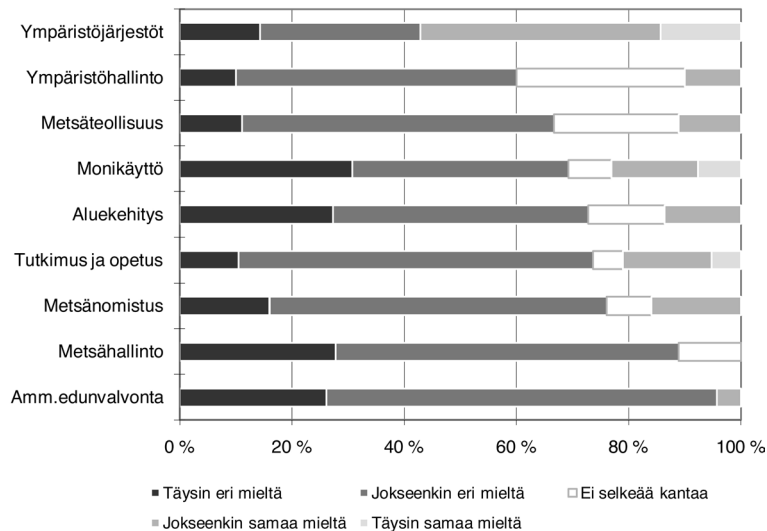
Käsitykset mahdollisuuksista metsäneuvoston jäsenenä vaikuttaa metsäohjelman sisältöön vaihtelivat suuresti sidosryhmien kesken (kuva 3). Eniten ohjelman sisältöön kokivat vaikuttaneensa metsähallinnon edustajat. Heistä noin 85 % oli mielestään

Kuva 3. Alueellisen metsäneuvoston (2007–2009) jäsenten käsitykset oman toiminnan vaikuttavuudesta alueellisen metsäneuvoston sisältöön.

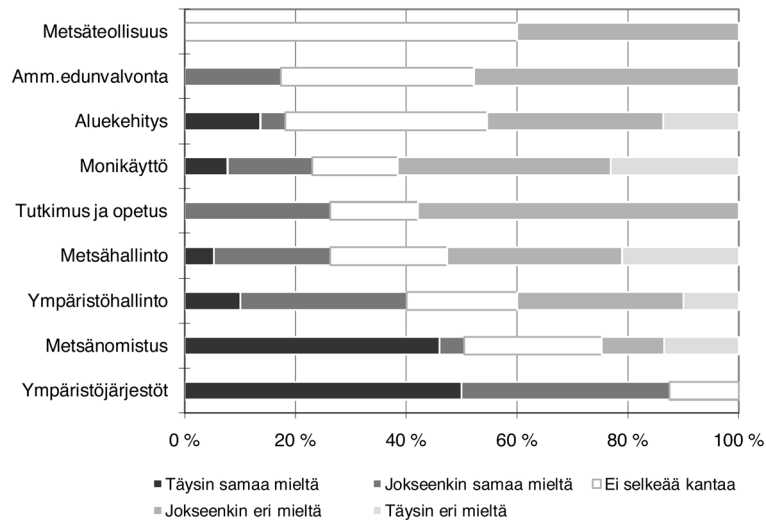
Kuva 4. Alueellisten metsäneuvostojen (2007–2009) jäsenten näkemykset siitä, että ”Metsäohjelmassa tehdyt linjavalinnat ohjaavat metsäsektorin kehitystä”.

Kuva 5. Alueellisten metsäneuvostojen (2007–2009) jäsenten käsitykset metsäohjelman vaikuttavuudesta alueen metsien käsittelyyn.

vaikuttanut ohjelmaan ainakin jonkin verran. Myös metsänomistajien ja ympäristöhallinnon edustajista enemmistö katsoi voineensa vaikuttaa ohjelman sisältöön. Huomattavan monella, keskimäärin joka kolmannelle, vastaajalle ei kuitenkaan ollut kantaa siihen, onko omalla toiminnalla ollut vaikutusta met-

säohjelman sisältöön. Ennen kaikkea aluekehityksen ja metsäteollisuuden edustajissa oli erityisen paljon (noin 60 %) vastaajia, joilla ei kyselyn perusteella ole selvää kuvaa toimintansa vaikuttavuudesta. Aluekehityksen, metsäteollisuuden ja monikäytön edustajien vastaukset poikkesivatkin metsähallin-

Kuva 6. Alueellisten metsäneuvostojen(2007–2009) jäsenten käsitykset siitä, että he voivat edistää edustamansa ryhmän etuja ja näkemyksiä paremmin muilla foorumeilla kuin metsäneuvostossa.

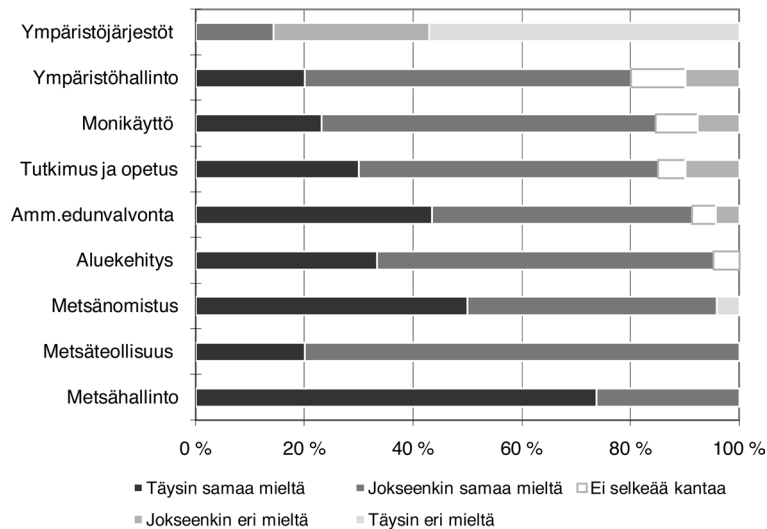
non edustajien vastauksista, joissa epävarmuutta ei esiintynyt. Sen sijaan ympäristöjärjestöt kokevat jääneensä lähes täysin vaille vaikutusmahdollisuuksia: lähes 90 % heistä oli jokseenkin tai täysin eri mieltä väitteestä, jonka mukaan ”Toimintani metsäneuvoston jäsenenä on vaikuttanut alueellisen metsäohjelman sisältöön”. Myös noin joka kolmas monikäytön edustajista sekä joka neljäs tutkimuksen ja opetuksen edustajista ei kokenut liiemmästi tai lainkaan vaikuttaneensa ohjelman sisältöön. Ympäristöjärjestöjen edustajien vastaukset erosivat myös tilastollisesti testattuna merkittävästi ympäristöhallinnon ja monikäytön edustajien vastauksia lukuun ottamatta kaikkien muiden näkemyksistä oman toiminnan vaikuttavuuteen.

Valtaosa vastaajista oli sitä mieltä, että metsäohjelma vaikuttaa metsien käyttöön sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Enemmistö vastaajista arvioi, että ”Metsäohjelmassa tehdyillä linjavalinnoilla ohjataan metsäsektorin kehitystä”, ja että ”Metsäohjelmalla on myös käytännön vaikutuksia alueen metsien kehitykseen” (kuvat 4 ja 5). Eniten metsäohjelman vaikuttavuuteen uskoivat metsähallinnon ja ammatillisen edunvalvonnan edustajat. Heistä noin 90 % uskoi metsäohjelman sekä lähiajan että pitkän aikavälin vaikuttavuuteen. Ympäristöjärjes-

töjenkin edustajista ohjelman ohjausvaikutuksesta oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä lähes puolet (40 %) ja metsäteollisuuden edustajista 60 %. Ympäristöjärjestöjen edustajien vastaukset poikkesivat tilastollisesti merkittävästi aluekehityksen edustajien vastauksista linjavalintojen merkityksen osalta.

Ennen kaikkea osa ympäristöhallinnon edustajista (30 %) ei ottanut kantaa metsäohjelman vaikuttavuuteen käytännön metsänkäsittelyssä, ja mielipidettä metsäohjelman roolista metsäsektorin ohjaajana ei puolestaan saatu 40 %:lta metsäteollisuuden edustajia eikä 30 %:lta tutkimuksen ja opetuksen edustajia. Kaiken kaikkiaan vastaajat arvioivat metsäohjelman roolin metsäsektoria linjaavana ohjelmana hieman suuremmaksi kuin sen vaikutuksen metsien lähiajan käsittelyssä.

Metsänomistajista ja ympäristöjärjestöjen edustajista huomattava osa oli sitä mieltä, että heillä on parempia kanavia etujensa ajamiseen kuin metsäneuvosto (kuva 6). Ympäristöjärjestöjen edustajista lähes 90 % ja metsänomistajista puolet oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä, että ” Voin edistää edustamani ryhmän etuja ja näkemyksiä paremmin muilla foorumeilla kuin metsäneuvostossa”. Kuitenkin metsänomistajien ja ympäristöjärjestöjen edustajien vastaukset poikkesivat tilastollisesti toisistaan.

Kuva 7. Alueellisten metsäneuvostojen (2007–2009) jäsenten käsitykset väitteestä ”Hyväksyn viimeisimmän metsäohjelman tavoitteet ja strategian”.

Metsänomistajien keskuudessa esiintyi enemmän epävarmuutta ja vastustusta edellä mainittuun väitteeseen ympäristöjärjestöjen vastauksiin verrattuna. Metsäteollisuuden edustajista kukaan ei myötäillyt väitettä, joskaan heistä huomattava osa, noin 60 %, ei ottanut kantaa väitteeseen. Ympäristöjärjestöjen näkemykset poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi ympäristöhallinnon edustajia lukuun ottamatta myös kaikkien muiden ryhmien vastauksista, jotka kokivat voivansa edustaa oman ryhmän etuja paremmin metsäneuvostossa kuin muilla foorumeilla.

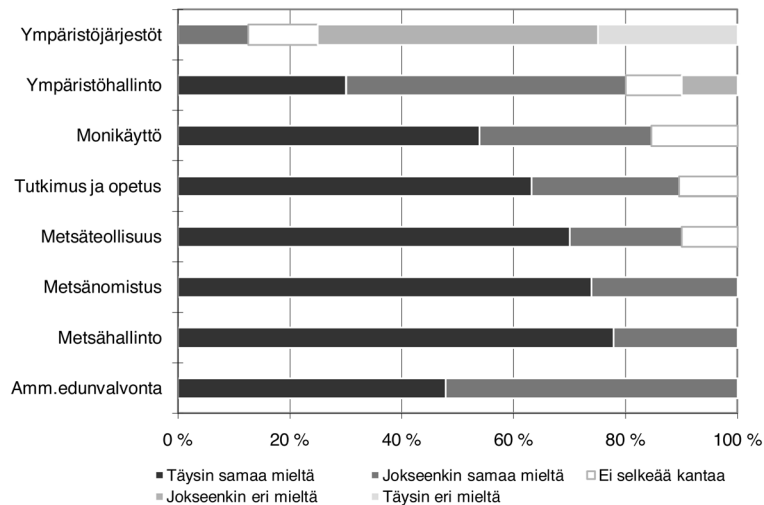
3.3 Sitoutuminen ohjelmaan

Kyselyn avulla pyrittiin selvittämään toisaalta metsäohjelman periaatteellista hyväksyntää eli kantaa siihen, ovatko vastaajat yleisesti ottaen ohjelman tavoitteiden ja strategian takana ja toisaalta, ovatko he valmiita edistämään ohjelman toteutumista. Valtaosa metsäneuvostojen edustajista oli huomattavan yksituumaisesti metsäohjelman strategian takana (kuva 7). Ympäristöjärjestöjenkin edustajista metsäohjelman päämäärät ja keinot hyväksyi melkein puolet vastaajista; muissa sidosryhmissä metsäohjelman tavoitteita vastustavia oli hyvin vähän tai ei lainkaan. Kuitenkin ympäristöjärjestöjen edustajien vastaukset erosivat

tilastollisesti merkitsevästi kaikkein muiden ryhmien edustajien kanssa. Ympäristöhallinnon ja monikäytön edustajat suhtautuivat ympäristöjärjestöjen jälkeen kriittisimmin metsäohjelman strategiaan ja metsähallinnon edustajien vastaukset poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi myös näistä.

Vahvimmin ohjelman toimenpiteiden toteuttamiseen ovat sidosryhmistä sitoutuneet aluekehitys, ammatillinen edunvalvonta, metsänomistus ja metsähallinto. Niiden edustajista kaikki olivat jokseenkin tai täysin samaa mieltä, että ”Edustamani ryhmä on valmis edistämään metsäohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä” (kuva 8). Ympäristöjärjestöjen edustajista 75 % oli jokseenkin tai täysin eri mieltä. Ympäristöjärjestöjen edustajien vastaukset erosivat tilastollisesti kaikkien muiden ryhmien vastausten keskiarvoista.

Noin joka viides vastaaja ei mielestään ollut juurikaan voinut vaikuttaa metsäohjelman sisältöön (jokseenkin tai täysin eri mieltä väitteestä ”Toimintani metsäneuvoston jäsenenä on vaikuttanut metsäohjelman sisältöön”). Ympäristöjärjestöjen edustajien vastaukset poikkesivat ympäristöhallinnon ja monikäytön edustajia lukuun ottamatta kaikkien muiden ryhmien vastausten kanssa tilastollisesti merkitsevästi. Myös metsähallinnon edustajien näkemykset toimintansa vaikuttavuudesta poikkesivat tilastollisesti metsäteollisuuden, monikäytön ja aluekehityk-

Kuva 8. Alueellisten metsäneuvostojen (2007–2009) jäsenten käsitykset väitteestä ”Edustamani ryhmä on valmis edistämään metsäohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä”.

sen edustajien vastauksista, jotka epäilivät toimintansa vaikuttavuutta enemmän kuin metsähallinnon adustajat. Vastaajista valtaosa (n. 80 %) oli kuitenkin valmis edistämään ohjelman toimenpiteitä (jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteestä ”Edustamani ryhmä on valmis edistämään ohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä”) ja he edustivat kaikkia sidosryhmiä. Sen sijaan kaikki, jotka eivät mielestään olleet voineet vaikuttaa ohjelman sisältöön, eivät myöskään katsoe voivansa edistää sen tavoitteita, edustivat ympäristösektoria.

3.4 Ohjelmaprosessin kehittäminen

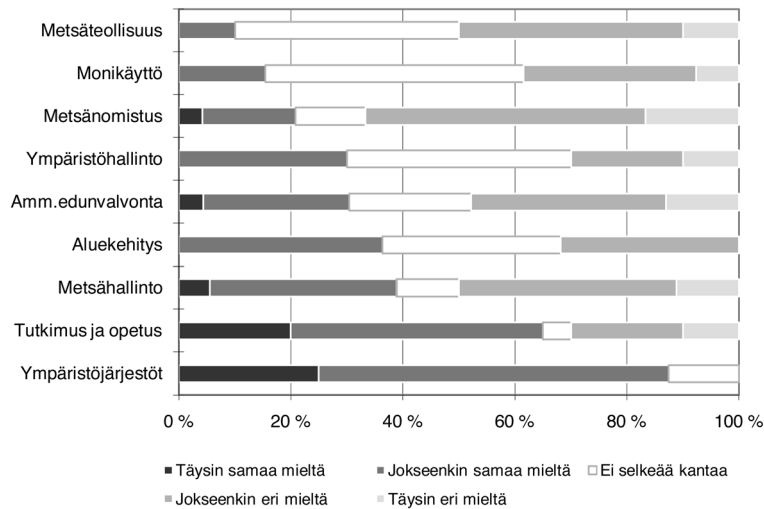
Ohjelmaprosessin kehittämistä koskeissa vaihtoehtokysymyksissä vastaajilta tiedusteltiin mielipidettä arvokeskustelun ja konkretian lisäämisestä sekä yksittäisten kansalaisten että asiantuntijoiden roolin kasvattamisesta. Kyselyyn vastanneista metsäneuvostojen jäsenistä yli 70 % oli sitä mieltä, että ”Metsäneuvostossa tulisi käydä aiempaa enemmän arvokeskustelua alueellisen metsäpolitiikan tavoitteista”. Arvokeskustelun lisäämistä kannattivat eniten ympäristöjärjestöjen (100 % jokseenkin tai täysin samaa mieltä), ympäristöhallinnon (90 %) ja tutkimuksen ja opetuksen (90 %) edustajat. Aluekehityksen,

ammattillisen edunvalvonnan, metsänomistajien ja monikäytön edustajissa arvokeskustelun lisäämistä kannatti hieman yli puolet vastaajista. Juuri näiden ryhmien vastaukset erosivat ympäristöjärjestöjen edustajien vastauksista tilastollisesti merkitsevästi. Myös monikäytön ja aluekehityksen edustajien mielipiteet erosivat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan, aluekehityksen edustajien ollessa monikäytön edustajia enemmän arvokeskustelun kannalla.

Väitteestä ”Metsäneuvoston tulisi keskittyä aiempaa enemmän käytännön toimenpiteiden suunnitteluun” keskimäärin hieman yli puolet vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Erot sidosryhmien välillä olivat tässä kysymyksessä melko vähäisiä. Eniten konkretian lisäämistä kannattivat ympäristöjärjestöjen ja monikäytön edustajat ja vähiten ympäristöhallinnon edustajat.

Arvokeskustelu ja konkretia nousivat esille myös muutamissa avoimen kysymyksen ”Miten metsäneuvostojen toimintatapoja ja roolia AMO:n valmistelussa tulisi kehittää” vastauksissa; jotkut puolestaan esittivät, että metsäneuvoston tulisi ennen kaikkea keskittyä kokonaisuuksiin:

”Perusteltuja lukuja enemmän mukaan ja laajempia selvityksiä mihin eri tavoitteet ja jo nyt tapahtuneet toiminnot johtavat.” (Metsänomistajien edustaja)

Kuva 9. Alueellisten metsäneuvostojen (2007–2009) jäsenten mielipiteitä siitä, että ”Yksittäisten kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ohjelmaprosessiin tulisi lisätä”.

”Meidän pitäisi päästä pureutumaan 2–3 ydinongelmaan, ja tehdä niiden kanssa töitä eikä vain siunata tapahtuneita asioita.” (Metsänomistajien edustaja)

Kehittämisehdotuksista yleisin (14 % vastanneista) oli ohjelman valmistelu työryhmissä:

”Pienryhmissä toimimista tulisi lisätä. Metsäkeskuksen roolia voisi hieman vähentää.” (Metsäntutkimuksen edustaja)

”Oltava projektiryhmä joka tekee työt ja neuvosto ohjaa ja linjaa.” (Metsäteollisuuden edustaja)

”Metsäneuvoston jäsenet voisivat olla erilaisissa ”valiokunnissa” jotka todellisuudessaakin vaikuttavat ohjelman toteutukseen, painotuksiin, seurantaan ja raportointiin. Nyt valmistelussa mukana oleminen on keskeisintä, sen jälkeen kokoukset ovat seurustelua.” (Ammatillisen edunvalvonnan edustaja)

Yksittäisten kansalaisten osallistumisen lisääminen sai vastaajilta jokseenkin kielteisen vastaanoton (kuva 9). Kansalaisten osallistumista metsäohjelman laadintaan lisäsivät lähinnä ympäristöjärjestöjen sekä tutkimuksen ja opetuksen edustajat. Ympäristöjärjestöjen edustajista

kansalaisvaikuttamista kasvattaisi ainakin jonkin verran lähes 90 % vastaajista ja tutkimuksessa ja opetuksessa noin 65 % vastaajista. Muissa ryhmissä sen sijaan vähintään 30 % vastaajista vastusti ainakin jonkin verran yksittäisten kansalaisten osallistumisen lisäämistä. Suhteellisesti eniten vastustajia oli metsähallinnossa ja metsänomistajissa. Ympäristöjärjestöjen mielipiteet erosivat tilastollisesti merkitsevästi metsänomistajien, metsäteollisuuden, ympäristöhallinnon, monikäytön sekä aluekehityksen edustajien vastauksista, joissa kansalaisten osallistumista ohjelmaprosessiin ei koettu tärkeänä.

Suhteellisen moni (noin joka kymmenes) avoimiin kysymyksiin vastanneista otti esille informaation tai tiedotuksen. Kommentit olivat melko yleisluonteisia, kuten: *”Viestintää metsäneuvostossa käsiteltävistä asioista, kannanotoista, retkeilyistä yms. enemmän.”* (Metsähallinnon edustaja) tai *”Näkyvämpi tiedottaminen”* (Ammatillisen edunvalvonnan edustaja), mutta joukossa oli myös konkreettinen ehdotus:

”Internetin käyttöä voitaisiin lisätä informaatiovälineenä” (Aluekehityksen edustaja)

Asiantuntijoiden roolin lisääminen sai kannatusta kaikissa sidosryhmissä. Noin puolet vastaajista oli

jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteestä ”Asiantuntijoiden roolia metsäohjelmassa tulisi vahvistaa”, ja mainittavia eroja sidosryhmien välillä ei ollut. Asiantuntijoiden käyttämisen otti myös esille moni (noin kymmenesosa) kysyttäessä prosessin kehittämistä:

”Enemmän asiantuntijatyötä valmisteluun ja vaihtoehtojen hahmottamiseen – niiden pohjalta käydään sitten keskustelu neuvostossa.” (Tutkimuksen ja opetuksen edustaja)

”Asiantuntijoita olisi kuultava myös monimuotoisuus-kysymyksissä ja näiden signaalien mukaisesti tulisi myös laatia ja kehittää talousmetsien metsäkäsittely-ohjeita.” (Luonnonsuojelujärjestön edustaja)

4 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Kyselyn vastausprosentti oli lähes 50 %, ja vastaajien jakautuminen taustaryhmiin vastaa monelta osin voimasuhteita nykyisissä neuvostoissa, joten lähtökohta tulosten analysoinnille ja johtopäätöksille on hyvä. Kysely lähetettiin kaikille metsäneuvostojen jäsenille, joten kyseessä on ns. kokonaisotos, ja tulosten jakauma kuvaa sellaisenaan varsin hyvin perusjoukon jakaumaa. Tulosten tulkinnessa on eniten epävarmuutta metsäteollisuuden edustajien mielipiteissä, sillä heistä varsin moni jätti vastamatta kyselyyn.

Kysely vahvisti aiempia tuloksia metsäneuvostoista yhteydenpitokanavana. Siltä osin osallistumisessa on onnistuttu, eli neuvostossa toimiminen on lisännyt sen jäsenten verkostoitumista ja sen kautta on löydetty uusia yhteistyökumppaneita. Myös aiemmat arviot neuvoston myönteisestä ilmapiiristä saivat tästä kyselystä runsaasti vahvistusta, samoin kuin se, että toiminta neuvostossa koetaan tärkeänä. Tämän voi päätellä myös aktiivisuudesta, jolla metsäneuvoston jäsenet ovat osallistuneet kokouksiin.

Osallistumisella voi olla sekä suoria että epäsuoria vaikutuksia. Suorista vaikutuksista on kyse siinä tapauksessa, kun osallistujat voivat vaikuttaa prosessin lopputulokseen ja sen toimeenpanoon. Epäsuorat

vaikutukset puolestaan liittyvät esim. keskusteluyhteyden paranemiseen osapuolten välillä (Leskinen 2004). Varsin huomattava osa metsäneuvostojen jäsenistä ei osaa sanoa, onko oma toiminta vaikuttanut metsäohjelman sisältöön, ja ainoastaan metsänomistajista sekä metsä- ja ympäristöhallinnon edustajista enemmistö arvelee, että omalla toiminnalla on ollut vaikutusta ohjelmaprosessin lopputulokseen. Moni metsäneuvoston jäsenistä esittää neuvostoa pienempää työryhmää, jossa voitaisiin käydä perusteellisempaa keskustelua ohjelman kysymyksistä ja ohjata ohjelmapaperin valmistelua paremmin kuin metsäneuvostojen kokouksissa.

Jos käsitykset oman toiminnan vaikuttavuudesta ovatkin epävarmoja, niin arviot metsäohjelman merkityksestä ovat hyvinkin selviä. Ohjelman uskotaan vaikuttavan siihen, miten metsiä käytetään ja mihin suuntaan metsäsektoria kehitetään. Myös suhteellisen moni ympäristöjärjestöjen edustajista arvioi metsäohjelman vaikuttavaksi, vaikka heidän uskonsa oman toiminnan merkitykseen on melko vähäistä.

Ympäristöjärjestöt kokevat jääneensä lähes kokonaan vaille mahdollisuuksia vaikuttaa alueellisen metsäohjelman sisältöön. Voidaan olettaa, että nämä kielteiset kokemukset heijastuvat kyselyssä negatiivisina arvioina koko ohjelmaprosessia kohtaan, sillä järjestöjen käsitykset niin tasapuolisesta kohtelusta kuin päätösten pohjana käytetyn tiedon puolueettomuudestakin ovat varsin kriittisiä. Tulos on yhdenmukainen Tikkasen ym. (2003) ja Leskisen ym. (2004) havaintojen kanssa, joiden mukaan suhtautuminen ympäristökysymyksiin määrittää suhteellisen pysyvän taipumuksen reagoida myönteisesti tai kielteisesti kysymyksiin, jotka liittyvät metsien käyttöön ja sitä koskevaan yhteistoimintaan.

Metsäohjelmien toimintaa jäykistävää ”edunvalvonta”-asetelmaa ovat aikaisemmin arvostelleet mm. Hänninen ja Ollonqvist (2002) sekä Primmer ja Kyllönen (2005) kansallisella tasolla sekä Tikkanen ja Leskinen (2003) alueellisella tasolla. Merkittävä osa metsänomistajista ja ympäristöjärjestöjen edustajista ilmoittaa voivansa edistää etujaan paremmin muualla kuin metsäneuvostossa. Nämä ryhmät eivät siis välttämättä näytä pitävän neuvostoa tärkeänä edunvalvonnan kannalta, joten mahdollisuuksia polarisoituneen edunvalvonta-asetelman liennytykselle voisi olla olemassa. Metsäohjelmatyön ohjauksessa

on olennaista muodostaa selkeä kanta siihen, halutaanko instituutiolla korostaa edunvalvontaa vai esimerkiksi uusien ajatusten luotaamista ja laaja-pohjaista yhteydenpitoa.

Eriävien kantojen kirjaaminen metsäohjelmaan keräsi melko paljon suoranaista vastustusta ennen kaikkea metsähallinnossa ja ammatillisen edunvalvonnan edustajissa. On mahdollista, että ainakin metsäkeskuksissa, joissa kannetaan päävastuu metsäohjelman valmistelusta, koetaan, että alueellisen metsäohjelman on oltava konsensuspaperi. Osallistumisen mielekkyyden kannalta olisi kuitenkin tärkeää, että myös näkemyserot ja kiistanalaisten asioiden käsittelyprosessi näkyisivät ohjelmaraportteissa jollakin tavalla.

Yksittäisten kansalaisten osallistumisen lisäämistä ei pidetä erityisen tärkeänä. Tulos on ristiriidassa siihen, miten kansalaisten osallismahdollisuuksia on korostettu metsäpolitiikassa. Ilmeisesti edustavan kansalaismielipiteen saamiseksi tarvitaan metsäohjelman oheen muunlaisia menettelyjä; ohjelmien laadinnan yhteydessä tai muutoin säännönmukaisesti voitaisiin tehdä otantaan perustuvia kyselyjä, ”kansalaisbarometri”, jonka tulokset käsiteltäisiin ohjelmatyön yhteydessä. Tällaiset tutkimukset voisivat olla valtakunnallisesti koordinoituja mutta riittävän yksityiskohtaisia, jotta tuloksia voitaisiin analysoida maakunnittain.

Kyselyn tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että metsäneuvosto on hyödyllinen yhteistyöfoorumi. Joiltakin osin instituutio on kuitenkin valinkauhasa. Merkittävää on ennen kaikkea se, halutaanko aidosti käsitellä kestävyuden kaikkia ulottuvuuksia tasapuolisesti. Kaikkien alueellisten elinkeinojen edustajien saaminen mukaan on tärkeää, mikäli halutaan edistää alueellisia innovaatioita ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä. Maakunnan kokonaisvaltaisen konsensuksen hakemisen sijaan (jota näyttää olevan hyvin vaikea löytää) pitäisi ehkä paneutua uudistuksiin, jotka synnyttäisivät uutta ja johon laajemmat piirit voisivat paremmin sitoutua.

Kirjallisuus

- Alueellisten metsäneuvostojen asettaminen. 14.2.2007. Maa- ja metsätalousministeriön päätös 4142/621/2006. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: http://www.metsakeskus.fi/NR/rdonlyres/A65B2733-1BD6-4FA9-BE10-F6DF4CC03A08/6791/Metsakeskukset_Aluellisten_Metsaneuvostojen_Asett.pdf. [Viitattu 6.12.2008].
- Hyttinen, P. & Niskanen, A. 1999. Practical experiences from the formulation of regional forest programmes in Finland. Julkaisussa: Niskanen, A. & Väyrynen, J. (toim.). Regional forest programmes: a participatory approach to support forest based regional development. EFI Proceedings 32: 74–81.
- Hänninen, H. & Ollonqvist, P. 2002. Institutional aspects as supporting and impeding factors on the process of Finnish national forest programme. Julkaisussa: Tikkanen, I., Gluck, P. & Pajuja, H. 2002. (toim.). Cross-sectoral policy impacts on forests. EFI Proceedings 46: 177–187.
- Kansallinen metsäohjelma 2015. 2008. [Verkkodokumentti]. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 3/2008. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/5fLUy9oi5/5ywg0T9jr/Files/CurrentFile/3_2008FI_netti.pdf. [Viitattu 12.3.2009].
- Leskinen, L.A. 2004. Purposes and challenges of public participation in regional and local forestry in Finland. *Forest Policy and Economics* 6: 605–618.
- , Tikkanen, J. & Leskinen, P. 2002. Pohjoisten metsäkeskusten yhteistyöryhmät ja niiden osallistuminen alueellisten metsäohjelmien laadintaan. *Metsätieteen aikakauskirja* 2/2002: 99–114.
- Leskinen, P., Leskinen, L.A. & Tikkanen, J. 2004. Assessing objectives of regional forest policy in northern Finland. *Scandinavian Journal of Forest Research* 19: 180–190.
- Metsäsektorin tulevaisuus katsaus – Metsäneuvoston linjat metsäsektorin painopisteiksi ja tavoitteiksi. 2006. [Verkkodokumentti]. Maa- ja metsätalousministeriö 11/2006. Saatavissa: http://www.mmm.fi/metsa/asiakirjat/Metsaneuvoston_tulevaisuus_katsaus_021006.pdf. [Viitattu 10.2.2008].
- Ministerial conference on the protection of forests in Europe. 2002. MCPFE Paper 2, April 2002. Public participation in forestry in Europe and North America. [Verkkodokumentti]. Saatavissa: http://www.mcpfe.org/files/u1/publications/pdf/public_participation_in_forestry.pdf. [Viitattu 20.2.2008].

- Primmer, E. & Kyllönen, S. 2005. Goals for public participation implied by sustainable development, and the preparatory process of the Finnish National Forest Programme. *Forest Policy and Economics* 8: 838–853.
- Saarikoski, H., Weckroth, T., Leskinen, L.A., Laitala, M. & Tikkanen, J. 2009. Alueellisten metsäohjelmien 2006–2010 laadinnan hyväksyttävyys ja vaikuttavuus – analyysi alueellisista metsäohjelmista. *Metlan työraportteja* 94. 23 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2008/mwp094.htm>.
- Tikkanen, J. 2003. Sidosryhmien tietous ja mielipide metsätalouden alueellisesta tavoiteohjelmasta ja sen laatimisesta pohjoisissa metsäkeskuksissa. Julkaisussa: Tikkanen, J., Leskinen, L.A., Isokääntä, T. & Heino, E. (toim.). *Metsäsuunnittelun yhteistoiminnallista perustaa etsimässä*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 904: 71–75.
- & Leskinen, L. 2003. Päätelmiä metsäsuunnittelun käytäntöjen kehittämiseksi. Julkaisussa: Tikkanen, J., Leskinen, L.A., Isokääntä, T. & Heino, E. (toim.). *Metsäsuunnittelun yhteistoiminnallista perustaa etsimässä*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 904: 76.
- , Leskinen, L.A. & Leskinen, P. 2003. Forestry organisation network in Northern Finland. *Scandinavian Journal of Forest Research* 18: 547–559.

14 viitettä

Liite I. Metsäneuvostojen jäsenille sähköpostitse lähetetty kyselylomake.**1. Kirjoita alla olevaan kenttään, mitä tahoa edustat metsäneuvostossa.****2. Olen ollut metsäneuvoston jäsen**

– toimikaudella 2001–2003	K	E
– toimikaudella 2004–2007	K	E
– toimikaudella 2007→	K	E

3. Olen osallistunut AMO:n valmisteluun liittyviin työryhmiin

– toimikaudella 2001–2003	K	E
– toimikaudella 2004–2007	K	E
– toimikaudella 2007→	K	E

4. Olen ollut läsnä noin

enintään 20 %:ssa metsäneuvoston kokouksista.	K	E
40 %:ssa metsäneuvoston kokouksista.	K	E
60 %:ssa metsäneuvoston kokouksista.	K	E
ainakin 80 %:ssa metsäneuvoston kokouksista.	K	E

		Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei selkeää kantaa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Osallistumisen tavoitteiden toteutuminen						
1	Metsäneuvosto on hyödyllinen yhteydenpitofoorumi eri intressitahojen välillä.	1	2	3	4	5
2	Edustamani ryhmä on valmis edistämään metsäohjelmassa esitetyjä toimenpiteitä.	1	2	3	4	5
3	Metsäneuvoston rooli sidosryhmien välisten näkemyserojen kaventamisessa on vähäinen.	1	2	3	4	5
4	Metsäneuvostossa on syntynyt uusia toteuttamiskelpoisia ideoita.	1	2	3	4	5
5	Metsäneuvoston kokouksissa on syntynyt yhteisiä näkemyksiä asioista.	1	2	3	4	5
6	Olen saanut metsäneuvoston kautta uutta hyödyllistä tietoa.	1	2	3	4	5
7	Olen löytänyt metsäneuvoston kautta uusia yhteistyötahoja.	1	2	3	4	5
8	En ole muuttanut näkemyksiäni metsäneuvostoissa käydyn keskustelun pohjalta.	1	2	3	4	5
9	Metsäohjelmalla ei ole käytännön vaikutuksia alueen metsien käsittelyyn.	1	2	3	4	5
10	Metsäohjelmassa tehdyt linjavalinnat ohjaavat metsäsektorin kehitystä.	1	2	3	4	5
11	Alueen asukkaiden näkemykset ovat välittyneet metsäohjelmaan.	1	2	3	4	5
12	Hyväksyn viimeisimmän metsäohjelman tavoitteet ja strategian.	1	2	3	4	5
13	Voin edistää edustamani ryhmän etuja ja näkemyksiä paremmin muilla foorumeilla kuin metsäneuvostossa.	1	2	3	4	5

		Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei selkeää kantaa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Osallistumisprosessi						
14	Metsäneuvosto on voinut päättää omista työskentely-tavoistaan.	1	2	3	4	5
15	Metsäneuvoston keskusteluilmapiiri on hyvä.	1	2	3	4	5
16	Toimintani metsäneuvoston jäsenenä on vaikuttanut alueellisen metsäohjelman sisältöön.	1	2	3	4	5
17	Toimintani työryhmän jäsenenä on vaikuttanut alueellisen metsäohjelman sisältöön.	1	2	3	4	5
18	Metsäneuvoston jäsenet ovat yhteistyökykyisiä.	1	2	3	4	5
19	Kaikki oleellinen informaatio on ollut metsäneuvoston jäsenten saatavilla.	1	2	3	4	5
20	Metsäneuvostoissa käydyt keskustelut eivät nosta esille uusia näkökulmia.	1	2	3	4	5
21	Metsäneuvostojen toiminta on ollut hyvin ja tuloksellisesti organisoitua.	1	2	3	4	5
22	Metsäneuvostojen kautta tapahtuva osallistuminen on näennäistä.	1	2	3	4	5
23	Kaikkia näkemyksiä on kohdeltu puolueettomasti metsäneuvoston kokouksissa.	1	2	3	4	5
24	Ohjelmapirosessi on perustunut luotettavaan ja puolueettomaan tietoon.	1	2	3	4	5
25	Minulla on ollut riittävästi aikaa ja resursseja perehtyä metsäneuvostossa käsiteltäviin kysymyksiin ja metsäohjelmatyön taustamateriaaleihin.	1	2	3	4	5
26	Olen kokenut painetta mukautua enemmistön mielipiteeseen metsäohjelmaa valmisteltaessa.	1	2	3	4	5
27	Metsäneuvostossa on liikaa kaikkia muita paitsi metsäalan asiantuntijoita.	1	2	3	4	5
28	Metsäneuvostossa on liikaa puuntuotannon edustajia.	1	2	3	4	5
29	Olen pitänyt tiiviisti yhteyttä taustaryhmääni varmistakseni, että edustan heidän näkemyksiään metsäneuvostossa.	1	2	3	4	5
30	Eri tahojen näkemykset on otettu eriarvoisesti huomioon metsäohjelmassa.	1	2	3	4	5
Prosessin kehittäminen						
31	Metsäneuvostoissa tulisi käydä aiempaa enemmän arvokeskustelua alueellisen metsäpolitiikan tavoitteista.	1	2	3	4	5
32	Metsäneuvoston tulisi keskittyä aiempaa enemmän käytännön toimenpiteiden suunnitteluun.	1	2	3	4	5
33	Metsäneuvostoissa tulisi pyrkiä aiempaa enemmän sovitteluun näkemuseroja.	1	2	3	4	5
34	Yksittäisten kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ohjelmapirosessiin tulisi lisätä.	1	2	3	4	5
35	Metsäneuvoston jäsenten erilaiset näkökulmat koskien mm. hakkuutavoitteita ja toimenpiteitä tulisi kirjata metsäohjelmaan.	1	2	3	4	5
36	Asiantuntijoiden roolia metsäohjelmassa tulisi vahvistaa.	1	2	3	4	5

Avoimet kysymykset

1. Mitä ongelmia AMO-prosessissa on mielestäsi ollut aiemmillä ohjelmakerroksilla?
2. Miten metsäneuvostojen toimintatapoja ja roolia AMO:n valmistelussa tulisi kehittää?
3. Metsä- ja ympäristökertomus on metsäkeskusten yhteisen mallin pohjalta laatima alueellisen metsäohjelman seurannan raportti. Miten käyttökelpoisena pidätte metsä- ja ympäristökertomuksia alueellisen metsäohjelman seurannassa?
4. Miten kehittäisitte alueellisen metsäohjelman seurantaa?
5. Mitkä tahot ovat osoittautuneet oman organisaationne kannalta tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi metsäneuvostossa?